

Pavle GORANOVIĆ*

LIKOVNI ABECEDAR DRAGANA KARADŽIĆA
Glifovi prirode, naslikani šapati svijeta
(O izložbi Dragana Karadžića u Modernoj galeriji, Podgorica)

*Imam samo dvije ruke
i osjećanje svijeta...*

Karlos Drumond de Andrade

Dragan Karadžić crta kao da piše. Može li se tako reći?
Može, ukoliko uvidimo da on slika kao da gradi. Sloj po sloj, osjećanje po osjećanje: tišina, pa riječ, slovo, pa simbol, ćutnja, napokon — meditacija... Njegovo slikarstvo ide natrag ka znaku, polazi od njega.
Karadžić slika kao da izgovara: tiho a smisleno, osjećajno a zagonetno. A mi? Mi gledamo — kao da ga slušamo.
Kako blaženo za umjetnika, kako dobro za tumača.
Onda Karadžić i piše kada slika? Piše valovima, tonovima ponavlja teme koje ga zaokupljaju, neprestano tražeći nova rješenja, šireći umjetnička prostranstva po kojima ga bistro, sasvim bistro raspoznajemo.
Pa zar on ne teži jedinstvu umjetnosti? Nekad njegove poteze vidimo kao grafeme, pričine nam se hijeroglifi. Znakovi, urezani u papir, utisnuti u platno — oni djeluju kao asketski zapisi, strpljivi dijalog sa bjelinama i sa predjelima. No u ovoj umjetnosti bjelina je dio kompozicije, namijenjen razmišljanjima: zašto joj se odupirati ako je ona svjetlost? Ako su svjetlosti, prema nama se upravljaju. Ovo slikarstvo

---

* Akademik Pavle Goranović, CANU

uvažava bjeline, stremlji ka njima i uklapa ih sa paletom. Tako uočavamo brojne simetrije među slikarevim obojenim vizijama.

Dragan Karadžić nam je znan po onom plavetnilu koje nam podešava misao o slici. On promišlja kroz istraživanje plave, dodjeljujući joj i one boje koje ona neminovno privlači.

Ono između — to je iskazivanje svijeta i prostor za znak posmatrača. Čudesna je ta boja, kao kod Ingeborg Bahman, pjesnikinje ranjenog sunca: „Plava boja daljina, zona sreće s olujama za moj osjećaj, / Plava slučajnost na horizontu! I moje oduševljene oči / Ponovo se šire i treptaju i dobijaju opekotine.” Meteorski usponi i padovi plave, boja plavih, raspoložu našim pogledima. Ali da ne zaboravimo: u ovoj su boji sadržane sve druge boje i sve obilježene bjeline.

Pitamo se, šta čini posmatrač kada mu se umjetnik obraća svojom tišinom, mirom koji ga savladava? I kako da uzvрати onaj koji posmatra a da istovremeno bude odgovoran prema djelu s kojim se susrijeće? Može biti da se obojica prepoznaju u mandalama, među odjelitim svjetovima koji se pred njima slažu i ostavljaju brojne znakove i puteve. Znakove posred duše i otvorene puteve umjetnikove posvećenosti. Umjetnikove rijetkosti.

Dragan Karadžić slici pristupa smireno, a istim tempom, začudo, ostavlja energičnu prepisku o umjetnosti. Znamo njegov potez, istančan i precizan *dar za prostor*, uočavamo vezu sa muzikom, sa literaturom.

Ali ko od posmatrača posjeduje tu mirnoću koja pobuđuje lavine? Ko će od nas dešifrovati ove obale od oblaka, one nizove od niti? I one horizonte na mnogim nivoima — da, na mnogim nivoima — kojima autor, svojom utišanom rukom, zadaje neslućene smjerove. Zbilja, u kojem smjeru ide naš svijet?

Umjetnost je uvijek u nastajanju. To raduje one koji imaju šta da kažu, koji slikaju u kontinuitetu, istrajno, istraživački. Takav je Dragan Karadžić. Onaj koji smiruje potez ne bi li pokazao kako svijet opstaje, kako ništa ne iznenađuje i kako sve na određeni način može da se pojavi kao novo.

Sve u svijetu traje najviše onda kada stoji, kada je u mjestu.

U mjestu i u onom pogledu.

Umjetnost je uvijek i u imenovanju. I to ide na ruku onima koji i naslovima sugerišu razgranati svijet simbola. Takvima, opet, pripada Dragan Karadžić, slikar koji je neprestano učio, a pritom njegovao poetski

personalitet. Jer slikarstvo je i strpljenje, upornost: koliko se to samo prepoznaje u njegovim radovima. Ove slike iziskuju uzajamnu stalozhenost. One prizivaju sluh. Svaku sliku autor može nasloviti, pripisati joj neke riječi. U ovim ciklusima podnaslov može biti *Jedna mandala*, kao što je to učinio Antonio Tabuki u knjizi *Za Izabel*. Ili: *Mandala jedne umjetnosti koja se sluša*.

Njegova prigušena, unutrašnja zemlja, s nagomilanim oblacima (kao oblastima) i prostirućim nebom — to je naša zemlja. Njegova sjećanja su i sjećanja onog posmatrača koji neće umjeti tišinom da odgovori, ali će je nakon uvida u ove slike nositi u sebi, makar i bez objašnjenja. Njegova zemlja je prostor naših sjećanja: pa šta može slikar dodatno učiniti?

Na tih se način Karadžić uključuje i u raspravu da li je prvo nastala riječ ili slika. On utiskuje slova, zareze, tačke. Glifovi iznikli iz zemlje, iz neba, kao Karadžićeve vjerne lozinke javljaju nam se iz plavetnila, iz okera, iz vjetrova i iz mahova. Nijesu li to ideogrami duše?

A na pitanje zašto je on u saglasju i sa slovima i bojama, sa tonovima, lako ćemo odgovoriti: zato što umije da posmatra. Dragan Karadžić zapravo odgovara onoj definiciji koju je dao Pikaso: „Umjetnik je stjecište emocija koje potiču odasvud: s neba, iz zemlje, s komada hartije, od prolaznika, od paukove mreže.” U Karadžićevoj umjetnosti mnogo je od toga, njemu motivi dolaze sa svih meridijana. Umjetnost mu šamanski pristupa — on je intuitivno prisvaja.

Dodaćemo i onu misao da je umjetnik onaj koji je „pripojen prirodi”. S tim što on prirodi pripaja svoja snoviđenja. I priključuje svoja skrovi-ta značenja iznikla iz onih krajolika kojima bivamo opčinjeni. A uloga umjetnika je da uspostavi svoju ravnotežu među viđenim i doživljenim. Otuda se naše misli sinhronizuju sa Draganovim slikarstvom.

Priroda stvara kulise, iza njih dešavaju se promjene koje čine umjetnost.

Umjetnik je neprestano u prirodi. Umjetnik je i sama priroda.

Svaki presjek Karadžićevog stvaralaštva može biti drugačiji. Kao da sklapa neki decenijski mozaik u kojem se ne talože samo njegova interesovanja, nego redosljede među sobom sačinjavaju pogledi, čitanja, kulture, pejzaži, civilizacije. Stalni to je proces, odvija se dvosmjerno: umjetnik ka prirodi i priroda prema njemu. Put koji vodi bojama, linijama koje zastiru sve četiri strane svijeta. Karadžić zna da sve doživljava promjene, pa čak i protekla godišnja doba.

Slikarstvo — ono oživotvoruje vizije, ono ne može bez mašte. Niti bez stvarnosti. Izdijeljeni a skladni prostori vladaju naznačenom bjezinom, pri čemu ona — kako vidimo — preuzima svjetlosti. Predjeli se nadograđuju. I ponekad, nagovijesti nam umjetnik neki centar, osu oko koje se vrti oko posmatrača. Ili je to posmatrač koji se vrti oko ose? A zašto ne bi to bio i povratak u djetinjstvo, u čedne one poglede koje bi svako prizivao kada bi o nebu razmišljao, kada bi se vraćao u sebe?

Ima li umjetnik „nevinije ruke”, naivnije misli, iskrenije namjere — pitamo se skupa sa autorom koji oslikava „skrovišta bića”.

Tragalačka mapa Dragana Karadžića s vremenom se usložnjava. Nadolaze znakovi, ukrštaju se burno, podupiru se raznoliko, odvajaju se i sjedinjuju. Likovni zapisi se održavaju i otvaraju, sve djeluje kao naslikani šapat svijeta. Njegovi umjetnički postupci sadrže misaonu i izvedbenu ujednačenost. Karadžić je tako umjetnik nađene ravnoteže. Ravnoteže nađenog?

Šta je naš prostor do predio slutnje, šta je naš život nego odlomak, usputna zabilješka o sebi... O tome će slikar poetskih trenutaka. O tome bi i trenutak pjesničkih visina.

Prostor služi njemu, a ne on prostoru. Dar da posmatra slikar koristi, znajući da je priroda ona koja nas ne iznevjerava. Kod Karadžića, slike se postavljaju kao priroda u prirodi, unutrašnje u vanjskom — i obrnuto. Ona međusobna ogledanja i razotkrivanja. Slikarstvo se tako razumijeva kao izučavanje okoline. Vidi on to iz prirodnog ateljea, iz izdvojenosti Daljma i s petnjičke čistine, zauzetih tačaka slikarskog atlasa oko kojeg gradi svoje koane. Priroda je onda i umjetnikova anima, svjedočanstvo preobražaja: a u daljini vode se razgovori po bojama i po slojevima.

O sebi će Karadžić, jer tako će najviše o nama.

Umjetnik zna svoj dug, promišlja ga, pronalazi mu oblike. Pa šta je, pa ko je, zapravo, onda umjetnik? On je ono polje pred crtežom. Crtež je tada predio svijeta. Svijet je čestica umjetnika. U tom nizu vrijedi tražiti Karadžićeve poteze.

Ili pak ovako: crtež je predio slike. Svijet je slika — okom i rukom stvorena. Umjetnik je medij koji to prenosi, onaj koji istrajno naseljava predjele/slike.

Sve to funkcioniše kod Karadžića. Umjetnik je u stanju da posmatra iz raznih perspektiva: kao da polazi od nečeg drevnog, a opet nam

otkriva nesaznate vidokruge. Gradi analogije među površinama koje čine sliku, dodaje skrivene tačke, navodne praznine koje su sadržajne. I tako, sve je jedno u drugom, sve je u mislima prije nego što se našlo među okvirima. Naši susreti sa bezglasnim se konačno i ispisuju.

Umjetnik u sliku urezuje znak koji je nekad kao slovo, nekad su to linije različitih putanja, zagonetke ili skriveni nanosi. Sve to vodi ka slici, no sve to jednako i gleda neka Draganova slika u slikama. To su strpljiva podešavanja — svijet kakav je iznutra. Karadžić nam ukorjenjuje ove radove u um.

Ovo su i pjesme jednog radoznalog pogleda. Ovo je, napokon, i poetika memorisanih krajeva.

Priđimo onda ovim slikama, iskreno i posvećeno, kao što to čini autor dok nam ih predaje. Priđimo, slobodno im priđimo — kao da u poznate krajolike ulazimo. Priđimo ovoj smirenosti koja se i nas dotiče. Tako se stvara zajednički prostor posmatrača i slikara, kao čvrsti duhovni savez.

Kada zalaze ka ovim začaranim horizontima, oči nam se pročišćavaju, pogled nam se razbistri. Vraćamo se čistim opažanjima, boje se uzvisuju do nekih daljina.

I najednom vidimo kako su pogledi zanoćili u našim snovima, i čudimo se kako je to nebo moglo napraviti puteve za naše misli, kako se ono spuštao horizont ne bi li nas obuzeo u svojoj mirnoći i u onom redu što ga je nasložilo slikarstvo. Umjetnik izmješta prostore i stavlja nam ih pred oči. Konačno, on razvlači naše vidike. Ma gdje da su nas zatekle, ove nas slike vode u vizije, u sjećanja. Ukazuje nam se likovni abecedar Dragana Karadžića. I echo njegovog čitanja. Tako pulsira pisaljka umjetnikove memorije!

Pa kako to da istovremeno posmatramo i osluškujemo ova djela, i kako to da nam ona osvjetljavaju prostore? Možda za to i ne moramo imati znanje, nego osjećanje.

Zasigurno, slikar bi skromno kazao: „Imam samo dvije ruke, / i osjećanje svijeta.” A mi — mi nećemo zaboraviti ni ono njegovo *osjećanje vremena*.

